

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Ұсақ моторика: 10 минуттық тиімді тапсырмалар

ЖАРИЯЛАНДЫ 16.01.2026	ТІРЕК СӨЗДЕР 10 минуттық тапсырма, bilimger, графомоторика, қол үйлесімі, мектепке дейінгі тәрбие, ойын технологиясы, сенсомоторлық даму, ұсақ моторика	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/186720/
--------------------------	--	--

Сарсенбиева Сандуғаш Қабылқызы

Тәрбиеші

АННОТАЦИЯ

Ұсақ моторика – мектеп жасына дейінгі баланың сенсомоторлық жетілуін, графомоторлық дайындықты және тілдік белсенділікті жанама түрде қолдайтын маңызды даму көрсеткіші. Мақалада балабақша жағдайында 10 минутқа сыйымды, ресурсы аз, бірақ нәтижесі жоғары тапсырмаларды жүйелі енгізудің педагогикалық-әдістемелік негіздері қарастырылады. Ұсынылатын тәсілдер балалардың жас және жеке ерекшеліктерін ескеріп, қауіпсіздік, қолжетімділік, вариативтілік қағидаттарына сүйенеді. Сонымен қатар, қысқа уақыттық тапсырмалардың тиімділігін арттыратын ұйымдастыру шарттары, бақылау-бағалау өлшемдері және ата-анамен ықпалдасу тетіктері ғылыми-академиялық тұрғыда сипатталады.

Кілт сөздер: ұсақ моторика, сенсомоторлық даму, графомоторика, мектепке дейінгі тәрбие, 10 минуттық тапсырма, ойын технологиясы, қол үйлесімі.

КІРІСПЕ

Мектепке дейінгі кезеңде қолдың дәл қимылы мен саусақтардың үйлесімді жұмысы баланың өзін-өзі қызмет ету дағдыларынан бастап, бейнелеу әрекеті, жазуға дейінгі дайындық, зейін тұрақтылығы және сөйлеу қарқыны сияқты кешенді көрсеткіштермен астасып жатады. Практикада ұсақ моторикасы әлсіз балаларда тапсырманы соңына дейін жеткізу қиындығы, қолдың тез шаршауы, қию-жапсыру мен бояуда дәлдіктің төмендеуі жиірек байқалады, сондықтан қысқа уақыт ішінде мақсатты ықпал ететін

жаттығуларды жүйелі жүргізу педагогтің күнделікті жұмысының құрамдас бөлігі болуы тиіс. 10 минуттық формат – топтық режимге ыңғайлы, балалардың шаршау шегін асырмайтын, бірақ күн сайын қайталанса жинақталмалы әсер беретін тиімді уақыт өлшемі. Осы мақалада мұндай тапсырмаларды ғылыми негізделген қағидаттармен жоспарлау және қолдану жолдары ұсынылады.

ҰСАҚ МОТОРИКАНЫҢ ДАМУЫНЫҢ ПСИХОФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Ұсақ моторика – тек механикалық қозғалыс емес, ол көру-қимыл үйлесімі, тактильдік сезімталдық, кеңістіктік бағдар, қозғалысты жоспарлау және өзін-өзі бақылау сияқты жоғары психикалық функциялармен өзара байланыста қалыптасатын күрделі жүйе. Саусақтардың дәл қимылы көбіне екі қолдың келісімді әрекетін талап етеді, ал бұл өз кезегінде мидың функционалдық байланыстарын белсендіруге ықпал етіп, баланың қол еңбегіне төзімділігін арттырады. Мектепке дейінгі жаста жүйке жүйесінің икемділігі жоғары болғандықтан, қысқа да жиі қайталанатын жаттығулар арқылы қозғалыс стереотиптері тезірек қалыптасады, яғни күн сайынғы 10 минуттық «микросабәқ» ұзақ, бірақ сирек өткізілетін сабақтан өнімдірек болуы ықтимал. Сонымен бірге ұсақ моторика тілдік даму үдерістерімен жанама түрде сабақтасып, бала ұсақ әрекеттерді орындау барысында нұсқауды тыңдау, ретімен орындау, нәтижесін атау арқылы сөйлеу белсенділігін де іске қосады, сондықтан тапсырмалар құрылымында «қысқа нұсқау – орындау – нәтижені сөзбен бекіту» тізбегі сақталғаны маңызды.

10 МИНУТТЫҚ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ ҚАҒИДАТТАРЫ

Қысқа уақыттық тапсырмалардың тиімділігі кездейсоқ емес, ол нақты мақсат қоюдан, материалдың қолжетімділігінен және орындау алгоритмінің қарапайымдылығынан туындайды: педагог бір дағдыға (мысалы, қысып ұстау, бұрау, ілу, шымшып алу, жіпке тізу) басымдық беріп, сол дағдыны әртүрлі мазмұнда қайталау арқылы бекітеді. 10 минут ішінде баланың назарын жоғалтпау үшін тапсырма 2-3 кезеңмен берілгені дұрыс: бірінші минуттарда қолды «оятатын» саусақ гимнастикасы немесе ырғақты қимыл, орта бөлігінде негізгі дәл қимыл әрекеті, соңында қысқа нәтижелік өнім (жапсырылған сурет, тізілген моншақ, құрастырылған өрнек) арқылы эмоциялық қанағаттану. Топтық жұмыста қауіпсіздік жетекші орын алады: ұсақ бөлшектерді қолданғанда тұншығу қаупі ескеріліп, материал мөлшері жасқа сай таңдалады, ал құралдар (қайшы, пинцет, қыстырғыш) педагогтің тікелей бақылауымен беріледі. Инклюзивті тәжірибеде тапсырма күрделілігін деңгейлеп беру маңызды: бір балаға ірі детальмен орындау жеткілікті болса, басқа балаға дәлдік пен жылдамдықты қатар талап ететін нұсқа ұсынылады, нәтижесінде барлық бала ортақ әрекетке қатысып, бірақ жеке мүмкіндігіне сай табысқа

жетеді.

ҰСАҚ МОТОРИКАНЫ ДАМЫТАТЫН 10 МИНУТТЫҚ ТИІМДІ ТАПСЫРМАЛАР ЖҮЙЕСІ

Тиімді тапсырма – міндетті түрде қымбат құралды қажет етпейтін, бірақ қолдың негізгі қозғалыс үлгілерін қайталайтын әрекет; мысалы, киім қыстырғыштарын түстеріне қарай картон жиегіне ілу арқылы қысу күші мен саусақтың дәл позициясы дамиды, ал қақпақтарды ашып-жабу немесе бұранда-пішінді ойыншықтарды бұрау айналмалы қимылды тұрақтандырады. Моншақ тізу, бау өткізу, түйме қадау сияқты әрекеттерде бала екі қолын кезектестіріп, көзбен бақылап, қозғалысын жоспарлайды, сондықтан бұл тапсырмалар 5–7 жастағы балалардың жазуға дайындық кезеңінде ерекше құнды. Пластинмен ұсақ домалақ жасау, шиыршықтап созу, қысқа бөліктерді біріктіру – саусақ бұлшықетін күшейтіп қана қоймай, сенсорлық тәжірибені байытады, ал қағазды жыртып-мозаика жасау немесе жапсыру кезінде қимыл дәлдігі мен күшті реттеу қабілеті қалыптасады. Дәнді дақылдарды (қарақұмық, бұршақ) қасықпен немесе пинцетпен ыдыстан ыдысқа көшіру сияқты «тұрмыстық-ойын» тапсырмалар баланың ұқыптылығын, төзімділігін арттырып, уақыт шектеуі бар 10 минуттық форматта өте қолайлы болады, өйткені бала әрекетті тез түсінеді және нәтиже бірден көрінеді. Мұндай тапсырмаларды апталық циклмен құрастыру тиімді: бір аптада қысу-ұстау әрекеттерін, келесі аптада бұрау-айналдыруды, кейін тізу-өткізуді басым қолдану арқылы қозғалыс дағдылары жүйелі түрде кеңейеді.

НӘТИЖЕНІ БАҚЫЛАУ, БЕКІТУ ЖӘНЕ АТА-АНАМЕН ЫҚПАЛДАСУ

Ұсақ моторикадағы ілгерілеуді педагог субъективті әсермен ғана емес, қарапайым бақылау көрсеткіштерімен де тіркей алады: баланың тапсырманы орындау уақытының қысқаруы, қателер санының азаюы, қолдың шаршауын білдіретін шағымдардың сиреуі, сызықтан шықпай бояу немесе ұсақ детальді дәл орналастыру сияқты дәлдік белгілерінің артуы. 10 минуттық тапсырмаларда ең маңыздысы – тұрақтылық, сондықтан күн тәртібіне «қозғалыс минутын» орнықты енгізіп, оны сабақтың басталуына немесе ортасына тірек әрекет ретінде бекіткен жөн, өйткені жүйелілік нейромоторлық дағдылардың автоматтануына әкеледі. Ата-анамен жұмыс қысқа әрі нақты болуы керек: үйде 5–10 минутқа орындалатын қауіпсіз тапсырмалар ұсынылып, баланың жетістігі «өнім» арқылы емес, «процесс» арқылы бағаланатыны түсіндіріледі, себебі ұсақ моторикада бірдей әрекетті бірнеше рет қайталау – дамудың табиғи шарты. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларда шамадан тыс талап қоюдан сақтанып, тапсырманы жеңілдету, демалыс паузасын енгізу және қолайлы құрал таңдау арқылы баланың сәттілік тәжірибесін қамтамасыз ету маңызды, өйткені жағымды эмоция сақталса ғана

қысқа тапсырма ұзақ мерзімді әдетке айналады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Ұсақ моториканы дамытуға бағытталған 10 минуттық тапсырмалар – балабақшадағы тәрбиелеу-білім беру үдерісіне оңай кіріктірілетін, қауіпсіз әрі жоғары ықпал әлеуеті бар педагогикалық құрал. Тиімділік «аз уақыт» өлшемімен емес, жүйелілікпен, нақты мақсатпен және жас ерекшелігіне сай вариативтілікпен айқындалады. Саусақ гимнастикасынан бастап тұрмыстық-ойын әрекеттеріне дейінгі тапсырмалар кешені қолдың дәл қимылын, өздігінен реттеуді және оқу әрекетіне дайындықты бір мезетте қолдай алады. Педагог үшін негізгі міндет – тапсырманы ойын логикасымен ұсыну, бақылау көрсеткіштерін тіркеу және ата-анамен ықпалдасу арқылы дағдыны ортақ ортада бекіту.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасының Электрондық үкіметі. **Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (баспаға шығару нұсқасы)**. Соңғы өзгеріс: 19.11.2025.
https://egov.kz/cms/kk/articles/pre_school/preschool
2. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі, Балаларды ерте дамыту институты. **Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасына нұсқаулық**. Астана, 2022.
https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2022/12/rukovodstvo_kz_131222.pdf
3. Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. **Мектепалды даярлық пен бастауыш білім берудің сабақтастығын қамтамасыз етудің әдістемелік ұсынымдары**. Нұр-Сұлтан, 2022.
<https://uba.edu.kz/storage/app/media/%D0%9E%D2%9B%D1%83%20%D3%99%D0%B4%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D2%B1%D1%81%D1%8B%D0%BD%D1%8B%D0%BC%D0%B4%D0%B0%D1%80/1%20%D0%9C%D0%A0%20%D0%9C%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%B4%D1%8B%20%D0%B4%D0%B0%D1%8F%D1%80%D0%BB%D1%8B%D2%9B%20%D0%BA%D0%B0%D0%B7.pdf>
4. Жиенбаева С.Н., Адамова М.Е., Ерманова М.Н., Сағалиева Ж.К. **Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамыту әдістемесі (әдістемелік құрал)**. Астана, 2025. <https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2025/08/d2k.pdf>
5. Өмірбекова Қ.Қ., Тулебиева Г.Н., Өмірбек С.Ж. және т.б. **Дизартриясы бар мектеп жасына дейінгі балалармен жүргізілетін түзету-педагогикалық жұмысының технологиясы: әдістемелік нұсқаулық**. Алматы, 2016.

<https://special-edu.kz/uploads/files/methodsdoc/2016/kz/%D0%9E%D0%BC%D1%96%D1%80%D0%B1%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BA%D0%B0%D0%B7.pdf>

6. Ақмола облысының білім басқармасы. **Ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың ата-аналарымен өткізілген сабақтардың материалдар жинағы**. Көкшетау, 2020.
https://www.gov.kz/uploads/2021/1/5/e9db401dfe81f24cb2e09a925a9494d5_original.5020272.pdf
7. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (ҚазҰПУ). **Мектеп жасына дейінгі ересек топ балаларының ... (құжат жинағы/материалдары)**, 2025. <https://www.kaznpu.kz/docs/docs/2025/izat/2.pdf>
8. Zhang B.-F., Lin Z.-C., Li C. **Fine motor skills assessment instruments for preschool children with typical development: a scoping review**. *Frontiers in Psychology*, 2025.
<https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2025.1620235/pdf>

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.